

PIOTR SZKUTNIK, Uniwersytet Łódzki
<https://orcid.org/0000-0001-6086-2655>
pszkutnik@uni.lodz.pl

POMORSKI KRĄG RODZINNY KS. JÓZEFA TOCKIEGO (1805-1862) PROBOSZCZA ZE ZDUŃSKIEJ WOLI. PRZYZYNEK DO BADAŃ PROZOPOGRAFICZNYCH KSIĘŻY DIECEZJI KUJAWSKO-KALISKIEJ

STRESZCZENIE: Ustalenie pochodzenia kapłana stanowi integralną część badań biograficznych oraz szerzej prozopograficznych duchowieństwa, stąd istotne jest wykazanie stopnia wiarygodności źródeł, które w tych badaniach są wykorzystywane. W artykule zweryfikowano pochodzenie Józefa Tockiego duchownego katolickiego, który pracował w latach 1834-1862 w mieście Zduńskiej Woli w okolicach Łodzi. Urodził się w 1805 r. na Pomorzu Gdańskim, w nadmorskiej wsi Kolibki. Był synem nauczyciela. Deklarowane w życiorysie księdza pochodzenie szlacheckie, nie znalazło jednak odzwierciedlenia w metrykach parafialnych, określających jego krewnych jako „uczniwych”.

Spośród siedmiorga siostr księdza, wieku dojrzałego dożyły cztery, z których dwie poślubiły nauczycieli, a najstarsza wyszła za szlachcica. Granica między zaborami ograniczała kontakty krewnych. Po osiągnięciu stabilizacji zawodowej, Józef jako proboszcz, wpłynął jedynie na losy swej młodszej siostry, która została jego gospodynią. Mariaże pozostałych siostr utrzymały i zapewne podniosły w zakresie koneksji oraz majątku pozycję rodziny. Posługa kapłańska ich brata również wpisuje się w awans społeczny dzieci nauczyciela szkolnego.

SŁOWA KLUCZOWE: XIX w., genealogia, Kaszuby, Kolibki, Zduńska Wola, duchowieństwo, biografistyka.

THE POMERANIAN FAMILY CIRCLE OF FR. JÓZEF TOCKI (1805-1862), PARISH PRIEST OF ZDUŃSKA WOLA. A CONTRIBUTION TO THE PROSOPOGRAPHICAL STUDY OF THE PRIESTS OF KUJAWSKO-KALISKA DIOCESE

ABSTRACT: Determining the origins of a priest is an integral part of biographical and more broadly prozopographical research on the clergy, hence it is important to demonstrate the degree of reliability of the sources that are used in such research. The descent of Józef Tocki, a Catholic priest who worked in the town of Zduńska Wola near Łódź, Poland, in the years 1834-1862, was verified in the article. He was born in 1805 in Gdańsk Pomerania in the seaside village of Kolibki. He was the son of a teacher. The noble origin declared in the priest's biography, however, was not reflected in the parish registers, describing his relatives as "honest".

Of his seven sisters, four lived to adulthood, two of whom married teachers, and the eldest married a nobleman. The border between partitions limited contacts of the family members. Having achieved professional stability as a parish priest, Józef Tocki had an influence on the fortunes of his younger sister, who became his housekeeper. Other sisters' marriages maintained and probably raised the family's position in terms of connections and wealth. Their brother's priestly duties also affected the social advancement of the schoolteacher's children.

KEYWORDS: 19th century, genealogy, Kaszuby, Kolibki, Zduńska Wola, clergy, biographical writing.

Translated by Piotr Szkutnik

Pogłębione badania historii duchowieństwa wiążą się z odtworzeniem biografii poszczególnych kapłanów. Proces formowania tej grupy zawodowej (i dawniej stanu) jest ściśle związany z jego rekrutacją, co wiąże się z pytaniem o pochodzenie i związki rodzinne księży. W zakresie koligacji odpowiedzi zawierają głównie akta stanu cywilnego oraz metryki kościelne. Eksploracja tej dokumentacji pozwala wzbogacić biografię duchownego.

Zamierzeniem autora jest przedstawienie pochodzenia stanowego duchownego katolickiego diecezji kujawsko-kaliskiej ks. Józefa Tockiego¹. Przedmiotem opracowania jest także droga awansu rodziny księdza, potencjalne, wzajemne oddziaływanie na siebie jego najbliższych krewnych oraz weryfikacja statusu społecznego podanego w ankiecie osobowej kapłana. W tym celu opisano najbliższy krąg rodziny duchownego. Wybrana postać wywodząca się z zaboru pruskiego deklarowała pochodzenie szlacheckie, czym wyróżniała się na tle szeregowego duchowieństwa dekanalnego, w większości pochodzenia miejscowego i plebejskiego. Wiadomości dotyczące pochodzenia kapłana znajdują się w tabelarycznych ankietach zawierających życiorys spisany własnoręcznie w 1835 r.² oraz w 1848 r.³. Wiarygodność

¹ Zob. biogram: P. S z k u t n i k, *Duchowieństwo dekanatu Szadkowskiego w roku 1835*, „Biuletyn Szadkowski” [dalej: BSz], 2007, t. 7, s. 44; M. B u d k i e w i c z, *Kapłani parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Zduńskiej Woli, Zduńska Wola 2018*, s. 36-37.

² Zlecona przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, a następnie Konsystorz Generalny Kaliski. Zob.: P. S z k u t n i k, *Duchowieństwo*, s. 28-29.

ankiety osobowej⁴ jako dokumentu o randze urzędowej poświadczyl sam autor oraz jego zwierzchnik (dziekan). Powstały w ten sposób życiorys można zaliczyć do gatunku ego-dokumentów posiadających walor biograficzny⁵.

Spisane we wspomnianych latach kwestionariusze osobowe stanowią podstawę źródłową m.in. analiz prozopograficznych opisujących pochodzenie społeczne duchownych⁶. Istotne przy tym wydaje się ustalenie stopnia wiarygodności tego typu przekazów źródłowych. Zaprezentowany poniżej jednostkowy przykład obrazuje możliwości weryfikacji wspomnianych ankiet w oparciu o metryki parafialne, których wykorzystanie w badaniach nad klerem⁷ może służyć również dla okresu sprzed święceń. Z metryk nie należy korzystać bezkrytycznie, jednak często są jedynym źródłem podającym status społeczny⁸.

Rozpoznanie relacji rodzinnych pozwala przedstawić środowisko, które mogło uformować przyszłego duchownego. Jest to szczególnie

³ Zob.: H. Witczak, *Duchowieństwo dekanatu konińskiego diecezji kujawsko-kaliskiej na tle dekanatów sąsiednich w połowie XIX wieku*, „Studia Włocławskie”, 2020, t. 22, s. 471.

⁴ B. Miśkiewicz, *Wstęp do badań historycznych*, Warszawa 1988, na s. 127-128 omawia ankietę jako źródło historyczne, w tym kwestię wiarygodności odpowiedzi relanta.

⁵ W. Szulakiewicz, *Ego-dokumenty i ich znaczenie w badaniach naukowych*, „Przegląd Badań Edukacyjnych”, 2013, nr 16, s. 67.

⁶ Zob.: D. Olszewski, *Struktura społeczna duchowieństwa diecezji kielecko-krakowskiej (1835-1864)*, [w:] *Spółczesność polskie XVIII i XIX wieku. Studia o uwarstwieniu i mobilności społecznej*, t. 6, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1974, na s. 129-183; S. Litak, *Duchowieństwo diecezji lubelskiej w okresie międzypowstaniowym (1835-1864)*, [w:] *Spółczesność Królestwa Polskiego. Studia o uwarstwieniu i ruchliwości społecznej*, red. W. Kula, t. 3, Warszawa 1968, na s. 89-164.

⁷ T. Nowicki, *Źródła do badań prozopograficznych nad duchowieństwem i personelem parafialnym diecezji włocławskiej w okresie nowożytnym*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” [dalej: ABMK], 2019, t. 112, na s. 267 omawia księgi metrykalne jako źródło. Przykłady: S. Tytus, *XVIII-wieczne duchowieństwo na kartach metryk parafii Kowel*, ABMK 2000, t. 73, s. 419-436; R. R. Kufel, *Duchowieństwo w księgach metrykalnych parafii Babimost od końca XVII do początku XX wieku*, ABMK, 2004, t. 81, s. 139-168.

⁸ Metryki jako źródło o charakterze masowym, rejestrują dane osoby w wielu zapisach i w różnych okresach, co umożliwia porównania i zmniejsza ryzyko wyciągania wniosków z pojedynczej, niekoniecznie miarodajnej wzmianki zarejestrowanej w jednym miejscu przez jedną osobę.

istotne wobec niedostatku źródeł dotyczących życia emocjonalnego⁹ zwłaszcza przeciętnych przedstawicieli duchowieństwa.

Nawet dostojnicy kościoła średniego szczebla rzadko w XIX w. pozostawiali po sobie dostatecznie obfite źródła pozwalające opisywać ich osobowość¹⁰. Szcupłość źródeł nie pozwala na uchwycenie motywów wstąpienia w stan duchowny. Odtworzenie kręgu rodzinnego umożliwia jednak prezentację środowiska, które mogło wpływać na formację duszpasterza. Może również pozwolić na wykazanie wzajemnego wpływu duchownego i jego krewnych w okresie całego ich życia. Pozycja społeczna najbliższych, szczególnie rodziców oraz rodzeństwa, stanowi czynnik potencjalnie oddziaływujący na aspiracje/awans księdza. Duchowny mógł również wspierać swych krewnych, utrzymując ich na plebanii, gdzie mogli korzystać z jego statusu i zasobów¹¹. Charakter analizowanych źródeł nie pozwala na wykazanie wzajemnego intencjonalnego oddziaływania omawianych krewnych, ukazuje jednak krąg osób, które mogły wspierać duchownego i którym on sam mógł pomagać.

Zakres zrekonstruowanych na podstawie metryk koligacji rodzinnych może skłaniać do refleksji nad możliwościami badawczymi genealogii duchowieństwa polskiego w 1 połowie XIX w.¹². Badania biograficzne za jeden z celów uznają ustalenie pochodzenia danej postaci¹³. Krąg rodzinny jako aspekt badań biograficznych jest traktowany jako czynnik kształtujący osobowość danej postaci¹⁴.

⁹ V. Julkowska, *Dawne i współczesne cechy konstytutywne biografii jako gatunku historiograficznego*, [w:] *Biografistyka we współczesnych badaniach historycznych. Teoria i praktyka*, red. J. Kolbuszewska, R. Stobiecki, Łódź 2017, s. 20.

¹⁰ K. Rulka, *Powszednie fascynacje i kłopoty ks. Floriana Kosińskiego, wrocławskiego dostojnika kościelnego drugiej połowy XIX wieku*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, 2006, t. 21, s. 111-128.

¹¹ P. Szkutnik, *Krąg rodzinny ks. Andrzeja Chylińskiego (1799-1862), proboszcza parafii Męka w dekanacie sieradzkim*, „Przegląd Nauk Historycznych”, R. 20, 2021, nr 2, s. 27-48.

¹² P. Szkutnik, *Barwna postać w sutannie – ks. Wiktor Krąkowski (1827-1880), administrator parafii Borszewice, cz. I: okres wikariatu (do 1853 r.)*, BSz, 2008, t. 8, s. 49-84.

¹³ T. Kulak, *Biografistyka a badanie kultury politycznej*, [w:] *Dzieje kultury politycznej w Polsce. Od schyłku XIX wieku do roku 1939. Materiały sympozjum zorganizowanego w dniach 3-4 kwietnia 1981 r. przez Instytut Historii UG*, red. R. Wapiński, Gdańsk 1981, s. 15.

¹⁴ R. Zadura, *Korzenie genealogiczne bl. ks. Stefana Frelichowskiego*, „Theologica Thoruniensia”, 2004, nr 5, s. 463,472.

Biogramy księży są komponentem monografii poszczególnych parafii¹⁵, czy opracowań dotyczących dekanatu, oświetlone czasem jednym źródłem¹⁶, mogą też przybierać postać słowników¹⁷. Zestawienia wielu biografii stają się zaczynem badań o charakterze prozopograficznym¹⁸, w których autor, zadaje podstawowe pytanie, z jakiego stanu wywodzili się księża¹⁹, dokonując szczegółowych analiz pochodzenia duchowieństwa²⁰.

¹⁵ Stanowiąc integralną część opisywanych dziejów np.: W. P. Właźlak, *Dzieje kościelne Pajęczna*, Pajęczno 2005, s. 31-77; W. P. Właźlak, *Dzieje parafii Borowno*, Częstochowa 2006, s. 35-75; S. Zabraniał, *Między Wartą a Liswartą. Z dziejów parafii Wąsosz (do 2015 r.)*, Częstochowa 2015, s. 125-150; M. Budkiewicz, *Kapłani*.

¹⁶ T. Markiewicz, *Duchowieństwo dekanatu Skala w świetle wizytacji z 1618 roku*, ABMK, 2010, t. 94, s. 79-193; T. Moskał, *Duchowieństwo dekanatu koprzywnickiego w świetle wizytacji z 1782 roku*, ABMK, 2008, t. 89, s. 321-331.

¹⁷ M. Rządkiwska, *Polskie słowniki biograficzne – próba charakterystyki*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 2011, t. 4(8), wyd. 2, na s. 268-272 lista dotycząca słowników duchownych.

¹⁸ A. Radziwiński, *Pralacy i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. 1, *Pralacy*, Toruń 1991, t. 2; *Kanonicy*, Toruń 1993; A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1525-1821*, cz. 1, *Rozprawy i Materiały*, Olsztyn 2000; cz. 2, *Słownik*, Olsztyn 2000; Tenże, *Katalog duchowieństwa katolickiego w diecezji warmińskiej (do 1945 roku)*, Olsztyn 2003; tenże, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1821-1945*, cz. 2: *Słownik*, Olsztyn 2003; cz. 1, *Studium prozopograficzne*, Olsztyn 2004; T. Nowicki, *Plebani archidiakonatu pomorskiego w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Lublin 2008; R. Krajniak, *Duchowieństwo kapituły katedralnej w Chełmży do 1466 roku. Studium prozopograficzne*, Toruń 2013; T. Nowak, *Duchowieństwo ziemi wieluńskiej w drugiej połowie XV i początku XVI wieku. Studium prozopograficzne*, Wieluń 2017; M. Hałaburda, *Duchowieństwo diecezji pińskiej (1925-1939). Studium prozopograficzne*, Kraków 2019; M. Stawiski, *Bernardyni przasnyscy w XVIII wieku. Analiza biograficzno-prozopograficzna*, Pelplin 2021.

¹⁹ J. Szczępaniak, *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010, s. 10.

²⁰ Zob. np.: A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1821-1945*, cz. 1, na s. 53-54 podaje zawody ojców duchownych; S. Jujeczka, *Duchowni średniowiecznej Legnicy. Studium prozopograficzne nad klerem diecezjalnym*, Legnica 2006, na s. 61-67 omawia pochodzenie społeczne; M. Łabuz, *Duchowieństwo Diecezji Tarnowskiej w latach 1886-1918*, Tarnów 2007, na s. 133-135 omawia pochodzenie społeczne; M. Różański, *Duchowieństwo parafialne archidiakonatu uniejowskiego w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Łódź 2010, na s. 98-108 omawia pochodzenie stanowe.

Badania pochodzenia społecznego poszczególnych kapłanów to również wstępny etap szerszych badań prozopograficznych księży istniejącej w latach 1818-1925 diecezji kujawsko-kaliskiej. Duchowieństwo tej diecezji jak dotąd nie doczekało się kompleksowej monografii²¹. Powstały prace opisujące kler poszczególnych dekanatów²². Całościowe opracowanie utrudnia stan zachowania źródeł. Akta personalne księży diecezji zostały zniszczone z powodu bombardowania wojsk bolszewickich w 1920 r.²³. Obecnie przechowywana w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku, odtworzona na podstawie ocalałej dokumentacji seria akt personalnych, stanowi część Akt Konsystorza Generalnego Włocławskiego²⁴.

Jednym z księży diecezji kujawsko-kaliskiej był Józef Tocki. Przyszły duchowny początkowo uczył się w Gdańsku, a potem w gimnazjum królewskim w Chojnicach. Mimo pomorskiego pochodzenia, wybór seminarium św. Krzyża w Warszawie (1830-1834) i święcenia we Włocławku (1834) złączyły następnie losy J. Tockiego, jako księdza diecezjalnego, z Królestwem Polskim²⁵. Wobec dobrej znajomości języka niemieckiego²⁶ został duszpasterzem w Zduńskiej Woli (jako wikariusz od 1834, jako proboszcz w latach 1850-1862)²⁷.

J. Tocki był zatem reprezentantem duchowieństwa małych ośrodków miejskich²⁸, które w dobie początków industrializacji zmieniły

²¹ Dla okresu późniejszego powstała praca: J. Dębicki, *Duchowieństwo rzymsko-katolickie diecezji włocławskiej w latach 1918-1939*, Toruń 2010, na s. 279-402 opisuje duchowieństwo jako grupę socjalną.

²² Dla diecezji kujawsko-kaliskiej np.: P. Szkutnik, *Duchowieństwo*, s. 27-60; A. Kacmarek, *Duchowieństwo dekanaturadom[szczańs]kiego w latach 1819-1867 (studium strukturalno-biograficzne)*, Częstochowa 2017; H. Witczak, *Duchowieństwo*, s. 469-500.

²³ *Z ciężkich dni Włocławka*, „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej”, R. 14, 1920, nr 8/9, s. 246.

²⁴ W. Kujawski, *Diecezja kujawsko-kaliska. Opracowanie historyczno-źródłoznawcze*, Włocławek 2011, s. 421-442.

²⁵ Archiwum Diecezjalne we Włocławku [dalej: ADWł], Akta dekanalne z okresu diecezji kujawsko-kaliskiej, sygn. 343, nr 27.

²⁶ Na początku XIX w. w szkołach w Gdańsku ograniczono nauczanie języka polskiego. Zob.: D. Łukasiewicz, *Szkołnictwo w Prusach Południowych (1793-1806) w okresie reform oświeceniowych*, Poznań-Warszawa 2004, s. 35.

²⁷ J. Śmiałowski, *Zduńska Wola. Monografia miasta do 1914 roku*, Łódź 1974, s. 108.

²⁸ W składającym się z 19 parafii dekanacie Szadkowskim jedynie trzy liczyły ponad 3000 wiernych (Szadek 4256, Zduńska Wola 3987 i Łask 3574). J. Tocki był zatem

swoją strukturę narodowościową i dostosowały się do potrzeb napływowych osadników z Zachodu. W zakresie obsady urzędu rządcy parafii preferowano duchownych władających językiem ludności napływowej i pochodzących ze środowiska żyjącego w symbiozie z żywiołem niemieckim.

W dekanacie szadkowskim, położonym w diecezji kujawsko-kaliskiej, gdzie pracował J. Tocki, wszyscy duchowni spoza granic Królestwa Polskiego (22%) wywodzili się z zaboru pruskiego, co wynikało z jego bezpośredniego sąsiedztwa. Czterech przybyło z Wielkopolski i tylko jeden, tj. J. Tocki, z Prus Zachodnich²⁹. Pochodzący z za tego kordonu kapłani, pełnili posługę również w innych diecezjach Królestwa³⁰, także w tych odległych geograficznie³¹.

Spośród duchownych dekanatu szadkowskiego w 1835 r. przedstawiciele szlachty, do której deklarował przynależność J. Tocki, pod względem liczebności (39%) ustępowali mieszczańom (48%), plasując się przed chłopami (13%)³². Podobna kolejność pochodzenia występowała wśród kleru ówczesnej diecezji kielecko-krakowskiej, w której jednak mieszczenie byli liczniejsi (58%) od szlachty (30%), a chłopci posiadali podobny procentowo udział (12%)³³. W lubelskiej natomiast dominowało pochodzenie szlacheckie (62,5%) przed mieszczańskim (25,4%) i chłopskim (12,1%)³⁴.

Istotnym komponentem tożsamości księdza było niewątpliwie właśnie pochodzenie i rodzina³⁵, która mogła wpłynąć na decyzje o wyborze stanu duchownego czy umożliwić przynajmniej początkową edukację.

proboszczem drugiej najludniejszej parafii w całym dekanacie, zaraz po stołecznej. Zob.: *Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calisiensis pro anno domini 1862...*, Warszawa [1861], s. 24-26.

²⁹ P. Szkućnik, *Duchowieństwo*, s. 47.

³⁰ W diecezji kielecko-krakowskiej 37% pochodziło z ziem polskich spoza Królestwa Polskiego, w tym 8% z zaboru pruskiego. Por.: D. Olszewski, *Struktura*, s. 133.

³¹ W diecezji lubelskiej spoza Królestwa Polskiego wywodziło się 11% kleru, w tym 3,6% z zaboru pruskiego. Por.: S. Litak, *Duchowieństwo*, s. 103.

³² P. Szkućnik, *Duchowieństwo*, s. 56.

³³ D. Olszewski, *Struktura*, s. 138.

³⁴ S. Litak, *Duchowieństwo*, s. 116.

³⁵ R. Skrzyniarz, *Rodzina Marii Kunowskiej-Porębniej jako środowisko wychowawcze*, „Biografistyka Pedagogiczna”, R. 4, 2019, nr 1, na s. 358-359 omawia rodzinne środowisko wychowawcze.

Pochodzenie

J. Tocki na początku pracy duszpasterskiej (1835 r.) określał swoje pochodzenie jako szlacheckie. Wspomniał jednocześnie o majątku nieruchomym, który miał znajdować się „jeszcze w rękach matki”. Pod koniec wikariatu (1848 r.) sprecyzował, że był pochodzenia „szlacheckiego dziedzicznego od przodków” oraz, że „za granicą ma mająteczek nieruchomy”. Jednocześnie jako młody kapłan był zadłużony. W seminarium zaciągnął pożyczkę na zakup księgi liturgicznej (brewiarza)³⁶. Dług obiecał spłacać przy wsparciu matki, „którą ma dosyć zamożną”³⁷. Problemy finansowe kapłana w okresie studiów i wikariatu nie dowodzą jednak zamożności jego rodziny.

W Kolibkach nad Zatoką Gdańską, w których urodził się J. Tocki, w końcu XVIII w. mieszkało łącznie 279 osób. W 1781 r. ilościową przewagę mieli katolicy – 212 (76%) w stosunku do 67 innowierców (24%). Katolikami byli w większości Kaszubi, którzy w latach 90. XIX w. stanowili w tej wsi niemal połowę ludności (49,5%)³⁸. J. Tockiemu z dużym prawdopodobieństwem można przypisać kaszubski rodowód kulturowo-językowy.

Wśród lokalnej szlachty kaszubskiej nazwisko Toucki lub Towucki nosiła rodzina wywodząca się ze wsi Tawęcino w ziemi łęborskiej. W XVIII w. ten szeroko rozgałęziony ród utracił dobra na wspomnianym obszarze. Zubożali przedstawiciele rodziny licznie służyli w armii pruskiej³⁹.

Możliwe, że potomkami spauperyzowanej linii rodu byli Toccy, którzy na przełomie XVIII i XIX w. mieszkali w parafii rzymskokatolickiej Chwaszczyno⁴⁰ w okolicach Gdańska. W 1800 r. występuje tam Marcin Tocki pojawiając się w metrykach małżeństw trzech par z nadmorskiej wsi Kolibki. Obok Michała Hryk 22 czerwca 1800 r. był on świadkiem ślubu liczącego 60 lat wdowca Daniela Radac oraz

³⁶ ADWł, Akta parafii Zduńska Wola, sygn. Ap. Zduńska Wola 1, k. nlb.

³⁷ ADWł, Akta parafii Zduńska Wola, sygn. Ap. Zduńska Wola 1, k. nlb.

³⁸ T. R e m b a l s k i, *Gdynia i jej dzielnice przed powstaniem miasta (XIII-XX wiek)*, Gdynia 2011, s. 83.

³⁹ P. P r a g e r t, *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 4, Gdańsk 2015, s. 308-310.

⁴⁰ Nazwisko Tocki nie występuje w monografii tej miejscowości. Zob.: T. R e m b a l s k i, *Chwaszczyno pod zaborem pruskim (1772-1920)*, [w:] P. K a l k a, D. P i a s e k, T. R e m b a l s k i, D. M a ł z y c k i, M. H i n c, *Chwaszczyno – dzieje wsi i parafii do 1989 roku*, Gdynia 2021, s. 147-241.

liczącej 56 lat wdowy Anny Brohenn⁴¹. Wraz z Józefem Szneyman 26 października wspomnianego roku uczestniczył w ślubie liczącego 27 lat kawalera Michała Adler oraz 25-letniej panny Elżbiety Ewaldtin. Tego samego dnia wraz z Filipem Lit[zau] taką samą rolę pełnił podczas ślubu kawalera Jakuba Gosh i panny Konstancji Ewaldin⁴². Panny młode były zapewne siostrami decydującymi się na ślub w tym samym dniu. Wystąpienie M. Tockiego w obu ceremoniach sugeruje jego związki z rodziną kobiet.

Dwa lata później 13 października 1802 r. sam M. Tocki, w wieku 28 lat stanął na ślubnym kobiercu żeniąc się jako kawaler z 24-letnią panną Teresą Bychowską. Pochodząca z Kolibek para młoda przybrała sobie za świadków Wacława Knoblauch i [A ... ano] Kraus. Pierwszy ze świadków również pochodził ze wsi Kolibki i niebawem 28 października 1802 r. poślubił liczącą 25-lat pannę Annę Marię Herbstin⁴³.

Wspomniany ród Touckich⁴⁴ posiadał m.in. Bychowo w ziemi łęborskiej skąd wywodził się ród szlachecki Bychowskich herbu Zadora, którzy posiadali także działki na Kaszubach⁴⁵ w odległości kilkunastu km od parafii Strzecz czy Rumia. Bychowscy licznie zamieszkiwali znajdującą się w tej okolicy parafię Luzino, gdzie w 2 połowie XVIII w. ochrzczono aż 30 potomków tego szlacheckiego rodu. Przyjęły tam chrzest m.in. dwie dziewczynki o imieniu Teresa, w czasie, w którym przyszła na świat żona M. Tockiego. Były to: w 1775 r. Teresa Urszula córka Franciszka i Anny de domo Częstkowska oraz w 1779 r. Teresa Elżbieta córka Michała i Katarzyny de domo Paraska⁴⁶. Sugerując się wiekiem podanym w metryce ślubu można przyjąć, że matka księdza urodziła się ok. 1778 r., zatem mogłaby być tożsamą z Teresą urodzoną w 1779 r. Poprawne przyporządkowanie metryki do tej osoby wymaga jednak dalszych badań.

⁴¹ Archiwum Archidiecezjalne w Gdańsku [dalej: AAG], Księga chrztów i ślubów parafii Chwaszczyno 1777-1824, sygn. AS 3079, k. 22.

⁴² AAG, Księga chrztów i ślubów parafii Chwaszczyno 1777-1824, sygn. AS 3079, k. 22v.

⁴³ Tamże, k. 23.

⁴⁴ A. Znamierowski, *Herbarz rodowy. Kompendium*, Warszawa 2004, na s. 300, nie wymienia Tockich/Touckich wśród rodzin herbowych.

⁴⁵ P. Prager, *Herbarz*, t. 1, Gdańsk 2015, s. 65-67.

⁴⁶ A. Stachowska-Krzyżanowska, *Chrzty szlacheckie w parafii Luzino w drugiej połowie XVIII wieku*, „Zapiski Historyczne”, 2015, t. 80, nr 3, s. 137, 142, 143.

Bychowscy występują w parafii Chwaszczyno już w drugiej połowie XVIII w. W 1788 r. pochodzący ze wsi Poggenpol Jakub Bychowski jako kawaler w wieku 32 lat poślubił liczącą 24 lata pannę Mariannę Langową⁴⁷. Synem Jakuba i Marianny małżonków Bychowskich był Jan Bychowski urodzony we wsi Osowa⁴⁸ 15 maja 1800 r., a ochrzczony trzy dni później. Jego chrzestnymi byli Fryderyk Hagiel i Konstancja Toszowna⁴⁹.

Jakub Bychowski wraz z Janem Hagiel byli kilka miesięcy później świadkami ślubu 24 listopada 1800 r. w Chwaszczynie ww. chrzestnej panny Konstancji Toszownej pochodzącej ze wsi Legana z Jakubem Szymańskim kawalerem liczącym 35 lat⁵⁰.

Jakub Bychowski zmarł we wsi Legana 25 sierpnia 1802 r. w wieku 50 lat⁵¹. Został pochowany na miejscowym cmentarzu⁵². Marianna Bychowska zmarła w wieku 45 lat we wsi Osowa i została pochowana 21 listopada 1811 r.⁵³. Na wschód od stołecznej dla parafii wsi Chwaszczyno, na początku XIX w. znajdowała się osada Tosch Bychowski, której nazwę można wiązać z nazwiskiem rodziny żony M. Tockiego. W bezpośrednim sąsiedztwie tej osady znajdowały się wspomniane miejscowości. Na północ od niego Legan, który można identyfikować z osadą Legana, a na południe Poggenplud (Poggenpfuhl) zapewne identyczny z Poggenpol⁵⁴.

Można jedynie przypuszczać, że Teresa Bychowska była krewną wspomnianego Jakuba. Jej związek z Marcinem Tockim mógł połączyć dwie spauperyzowane rodziny szlacheckie. Kwalifikatory stanowe w łacińskich metrykach nie dowodzą jednak takiego statusu pary. Jakub Bychowski był określany jako „honestus” czyli „uczciwy”. Określnik pozycji społecznej „honestus” posiadał również Marcin

⁴⁷ AAG, Księga chrztów i ślubów parafii Chwaszczyno 1777-1824, sygn. AS 3079, k. 9-9v.

⁴⁸ Wieś Osowy włączono do Gdyni w XX w. Zob.: T. R e m b a l s k i, *Gdynia*, s. 73.

⁴⁹ AAG, Księga chrztów i ślubów parafii Chwaszczyno 1777-1824, sygn. AS 3079, k. 60.

⁵⁰ Tamże, k. 22v.

⁵¹ Mimo różnicy wieku można zakładać, iż był identyczny z mężem M. Langowej.

⁵² AAG, Księga zgonów parafii Chwaszczyno 1801-27, sygn. W 1246, k. 16v.

⁵³ Tamże, k. 22v.

⁵⁴ *Karte von Ost-Preussen nebstPreussischLitthauen und West-Preussen nebstdem-Netzdistrictaufgenommenunter Leitung des Königl. Preuss. Staats Ministers Frey Herrn von Schroetteer in den Jahren von 1796 bis 1802.*

Tocki (1802 r., 1817 r.). Parom, którym towarzyszył jako świadek w 1802 r. nadano taki sam kwalifikator stanowy. Nazwiska Marcina Tockiego nie przyozdabiał również predykat „von” świadczący o szlacheckim rodowodzie⁵⁵. Sugerując się wspomnianym łacińskim określeniem M. Tockiego można uznać za niezamożnego mieszczanina, czy wiejskiego rzemieślnika. W ten sposób określano jednak również zdeklasowaną szlachtę⁵⁶. Nazwisko Marcina od 1813 r. pisano w formie zmienzonej „Totzki”.

Rodzeństwo

Marcin i Teresa małżonkowie Toccy posiadali co najmniej ośmioro dzieci tj. jednego syna i siedmioro córek⁵⁷. Zapewne pierwotną córką pary była 1) Józefina urodzona w latach 1803-1804 r.⁵⁸. Jedyne znany męski potomek i tytułowy bohater artykułu urodził się we wsi Kolibki w parafii rzymsko-katolickiej Wielki Kack filii parafii Chwaszczyno 19 września 1805 r.⁵⁹ Ochrzczony tydzień później 26 września otrzymał imiona 2) Józef Michał Jan. Ojcem chrzestnym dziecka został przyjaciel rodziny, wspomniany wyżej, Wacław Knoblauch, a matką chrzestną Katarzyna Płochowa⁶⁰. Ok. 1807 r.⁶¹ lub ok. 1809 r.⁶² przyszła na świat kolejna córka Tockich 3) Antonina.

We wsi Kolibki urodziły się jeszcze trzy córki Tockich, następnie ochrzczone:

⁵⁵ T. Rembalski, *Gdynia*, s. 149.

⁵⁶ T. Rembalski, *Predykaty „nobilis”, „de” i „von” w pisowni kaszubskich nazwisk szlacheckich w kontekście historycznym*, „Acta Cassubiana”, 2018, t. 20, s. 205.

⁵⁷ W przypadku trzech córek nie ustalono miejsc ich narodzin.

⁵⁸ Lata te wynikają z aktu jej pierwszego małżeństwa. Zob.: AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 10 z 1829 r. Mniej prawdopodobny rok urodzenia (ok. 1805 r.) wynika z jej drugiego aktu ślubu. Zob.: AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 9 z 1832 r.

⁵⁹ ADWł, Akta diecezji kujawsko-kaliskiej, Archiwum Konsystorza Generalnego Włocławskiego, Akta personalne, Akta ks. Józefa Tockiego (1805-1862), k. 1v-2.

⁶⁰ W metryce chrztu nie podano daty narodzin. Nazwisko ojca zapisano w formie Tockowski lub Tochowski. Zob.: AAG, Księga chrztów i ślubów parafii Chwaszczyno 1777-1824, sygn. AS 3079, k. 75v.

⁶¹ AAG, księga zgonów parafii Żukowo, 1750-1845, sygn. W 1785, nr 78 z 1832 r.

⁶² AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 17 z 1831 r.

22 marca 1812 r. 4) Teresa Paulina Gertruda w asyście chrzestnych Jana Pałaszewskiego i Teresy von Wysieckiej (Wyszeckiej)⁶³,

11 lipca 1813 r. 5) Katarzyna Augustyna Emilia w asyście chrzestnych Henryka Fryderyka Wezman i Karoliny G[r]ety Walter⁶⁴,

14 sierpnia 1814 r. 6) Matylda Dorota Benedykta, urodzona 13 sierpnia, a ochrzczona w asyście chrzestnych Fryderyka Wesemann i Doroty Wesemann⁶⁵.

Chrzestny drugiej córki był zapewne identyczny z chrzestnym trzeciej córki, będąc jednocześnie mężem chrzestnej o tym samym nazwisku. Świadczy to o bliskich relacjach Tockich z rodziną Wesemann vel Wesemann. Obecność wśród chrzestnych T. von Wysieckiej (Wyszeckiej), posiadającej szlachecki predykat stanowi pierwsze poświadczenie ówczesnych relacji Tockich z rodziną, z którą się potem trwale związali.

Kontakty Tockich wykraczały poza Kolibki, czego dowodzi obecność Teresy Tockiej obok Ernesta Matsak, Józefa [M]üller 21 lutego 1813 r., wśród chrzestnych Antoniego, syna Antoniego Lipki i Justyny Kuli[i]k z Małego Kacka⁶⁶.

Ok. 1815 urodziła się 7) Walentyna⁶⁷, najmłodsza z dzieci Tockich, które dożyły wieku dorosłego.

Toccy przenieśli się z Kolibek ok. 25 km na zachód do wsi Łebno w parafii Strzecz⁶⁸, gdzie 20 października 1817 r. urodziła się 8) Urszula Marcjanna Cecylia, ochrzczona 26 października⁶⁹. Na chrzestnych poproszono „nobiles” czyli „szlachetnego” Floriana Kręckiego i Annę Słuszewską⁷⁰. Wybór szlachty na chrzestnych dowodzi kontaktów Tockich w tym w kręgu społecznym.

⁶³ AAG, Księga chrztów i ślubów parafii Chwaszczyno 1777-1824, sygn. AS 3079, k. 82v.

⁶⁴ Tamże, k. 85.

⁶⁵ Tamże, k. 87v.

⁶⁶ Tamże, k. 84.

⁶⁷ AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 8 z 1836 r.

⁶⁸ W. Szulist, *Przeszłość obecnych obszarów diecezji pelplińskiej do 1772 r.*, Pelplin 2000, s. 170.

⁶⁹ Archiwum Diecezji Pelplińskiej [dalej: ADP], księga chrztów parafii Strzecz 1810-1846, sygn. W 1620, k. 34v.

⁷⁰ W okolicznej wsi Wiclinie parafia Kielnie w XVIII w. jednym z właścicieli działów szlacheckich była Barbara Miszewska z domu Słuszewska. Por.: T. Rembalski, *Gdynia*, s. 154.

Ojciec i okoliczni Toccy

W następnej dekadzie Toccy zamieszkali w Redzie odległej ok. 20 km na północny wschód od Łebna, gdzie wydali za mąż swoje córki.

Wybór nowego miejsca zamieszkania zapewne nie był przypadkowy. W parafii Reda mieszkwały również inne rodziny o nazwisku Tocki. We wsi Rekowo 31 marca 1827 r. zmarł w wieku 96 lat Antoni Tocki, chałupnik, pochowany 2 kwietnia. Pozostawił trzy córki: Annę, Mariannę i Katarzynę⁷¹.

Ponad trzy i pół roku później w tej samej wsi zmarł 9 listopada 1830 r. w wieku 65 lat Maciej Tocki, komornik, pochowany 12 listopada, który pozostawił pięcioro dzieci: Ewę, Annę, Jana, Franciszka, Antoniego⁷².

Dokładnie siedem miesięcy później 9 czerwca 1831 r. w Redzie umarł na „przewlekłą chorobę” także sam Marcin Tocki, licząc 62 lata, jako nauczyciel szkolny. Była przy nim żona, która podała potem datę śmierci męża proboszczowi. Został pochowany 11 czerwca. Gdy umierał żyło pięcioro jego potomków: Józef, Józefina, Antonina, Matylda, Walentyna⁷³. Można zatem przyjąć, że trzy spośród wspomnianych wcześniej córek Teresa Paulina Gertruda, Katarzyna Augustyna Emalia oraz Urszula Marcjanna Cecylia zmarły w dzieciństwie, choć ich metryk zgonu nie odnaleziono.

Wiek M. Tockiego podany akcie ślubu pozwala określić rok jego narodzin na ok. 1774 r. Nie jest on zbieżny z podanym w akcie zgonu, który czyni zmarłego osobą urodzoną pięć lat wcześniej tj. ok. 1769 r.⁷⁴

Zbiegiem okoliczności, wskazującym jednocześnie na dużą popularność nazwiska na tym obszarze, był zgon w tym samym czasie jego imiennika i być może kolejnego krewnego. W sąsiedniej Rumii (ościennej parafii) 15 czerwca 1831 r. zmarł również Marcin Tocki, komornik, liczący 41 lat, zatem o generację młodszy od wspomnianego ojca księdza. M. Tocki pochowany 16 czerwca zmarł na cholere.

⁷¹ AAG, księga zgonów parafii Reda 1826-1854, sygn. W 1298, nr 38 z 1827 r.

⁷² Tamże, nr 31 z 1830 r.

⁷³ Tamże, nr 38 z 1831 r.

⁷⁴ W metrykach zgonu wpisywano zwykle nie weryfikowany wiek deklarowany. Zob.: A. Zielińska, *Przemiany struktur demograficznych w Toruniu w XIX i na początku XX wieku*, Toruń 2012, s. 202; w przypadku 60-latków w deklarowanym zawyżano o 2,2 lata. Zob.: P. Skutnik, *Najstarsi mieszkańcy parafii Opole (Lubelskie) w końcu XVIII w. i ich rodziny. Próba weryfikacji wieku podanego w metrykach pochówków*, „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego”, 2014/2015, t. 6, s. 100.

Pozostawił po sobie także pięcioro dzieci w tym również syna Józefa (sic!), poza tym Antoniego, Konstancję, Mariannę, Dorotę⁷⁵.

W Redzie mieszkała też kolejna głowa rodziny o tym samym nazwisku, niewiele młodsza od Marcina Tockiego. Jan Tocki, chałupnik, który w wieku 60 lat zmarł 23 września 1836 r. w Redzie. Pochowany 26 września pozostawił czworo potomków Jana, Antoniego, Mariannę i Franciszkę⁷⁶.

Jeśli wspomniane rodziny należały do jednego rodu to był on podówczas w pierwszej połowie XIX w. już dość mocno rozrodzony na terenie parafii Reda i Rumia, które stanowiły wyraźne skupisko przedstawicieli tej rodziny.

Jednak potencjalni krewni Marcina z Kolibek jako chałupnicy i komornicy znajdowali się zapewne w gorszym położeniu materialnym co sugeruje ich status. Zawód i związane z nim przygotowanie – wykształcenie wyróżnia Marcina z Kolibek w tym gronie.

Na obecnym etapie badań poza opisanymi wyżej potencjalnymi krewnymi duchownego nie ustalono rodzeństwa jego ojca i matki. Wymaga to dalszych poszukiwań źródłowych. Nazwiska rodziców księdza nie występują wśród chrzestnych jego rodzeństwa, co może sugerować brak bliskich kontaktów z dalszą rodziną.

Siostra Józefina 1^o voto Rapel 2^o voto Wszecka

Licząca według metryki ślubu, 25 lat Józefina jeszcze za życia obójga rodziców 10 listopada 1829 r. w Redzie wyszła za mąż jako pierwsza z córek. Mieszkała wówczas z rodzicami, podobnie jak jej wybranek Jan Rapel, kawaler liczący 26 lat. Rodzice pana młodego Antoni Rapel i Elżbieta Rogocka oraz rodzice panny młodej wyrazili zgodę na ślub. Zapowiedzi obojga młodych miały również miejsce w Redzie⁷⁷.

Przedwczesny zgon Jana Rapela zmusił Józefinę do szukania kolejnego męża. Zamieszkała we wsi Ciechocino, licząca według metryki ślubu 27 lat⁷⁸ wdowa, znalazła dobrą partię. Poślubiła 22 maja 1832 r.

⁷⁵ AAG, księga zgonów parafii Rumia 1828-1863, sygn. W 1261, nr 14 z 1831 r.

⁷⁶ AAG, księga zgonów parafii Reda 1826-1854, sygn. W 1298, nr 14 z 1836 r.

⁷⁷ AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 10 z 1829 r.

⁷⁸ Obliczając wiek wg metryki jej pierwszego ślubu była rok starsza i liczyła wówczas 28 lat.

w Redzie Antoniego Wyszeckiego⁷⁹. Zamieszkały wówczas z rodzicami wybranek, liczący 23 lata, był pięć lat młodszy od Józefy. Zapowiedzi zostały ogłoszone w jego parafii Luzino oraz w Redzie⁸⁰.

Matka Józefiny owdowiała Teresa Tocka nadal mieszkała w Redzie, gdzie 21 września 1833 r. została chrzestną Józefa urodzonego 20 września, syna komornika Jana Grafke i jego żony Marianny Karsznia, mieszkańców Redy⁸¹.

Niespełna miesiąc później zapewne uczestniczyła w rodzinnej ceremonii swej wnuczki, a pierwszej córki Wyszeckich urodzonej 18 października 1833 r. we wsi Ciechocino, a ochrzczonej jako 1) Cecylia Teofila Łucja, 20 października w Redzie. Chrzestnymi zostali Henryk Baron z Redy i Teresa Klein ze wsi Ciechoczeń⁸².

Kolejna wnuczka Teresy urodziła się 17 lipca 1835 r. już w Redzie, a została po niemal miesiącu 16 sierpnia ochrzczona jako 2) Łucja Walentyna Wyszecka. Chrzestnymi zostali Henryk Bahran z Redy zapewne identyczny z poprzednim oraz ciotka dziecka Walentyna zamieszkała w Redzie, wówczas jeszcze panna (w następnym roku zmieniła stan cywilny), na której cześć dziecko otrzymało drugie imię⁸³.

Antoni i Józefina Wyszeccy przenieśli się następnie z parafii Reda na południowy-zachód na stałe do parafii Stężycza. W tamtejszej wsi Pierszczewo⁸⁴ urodziło się 4 lutego 1839 r. ich trzecie dziecko 3) Teofil Andrzej, którego chrzestnymi 10 lutego zostali Łukasz Jakusz i Faustyna Stolz⁸⁵. A. i J. Wyszeccy odwzajemnili się niebawem sąsiadom zostając 26 września 1839 r. rodzicami chrzestnymi Teofila Kleofasa urodzonego dzień wcześniej w Pierszczewie 25 września, syna Łukasza von Jakusz i Marianny Gruchała (Gruchalla)⁸⁶.

⁷⁹ Nazwisko Antoniego zapisywano w formie: Wiszecki 1832 r., 1833 r., Wyszecki 1835 r., von Wyszecki 1839 r., Wysiecki 1839 r., von Wiszecki 1840 r., Wyseck 1841 r., von Wysicki 1844 r., 1848 r., Wyszetki 1841 r., 1841 r., 1848 r.

⁸⁰ AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 9 z 1832 r.

⁸¹ AAG, księga chrztów parafii Reda 1826-1862, sygn. W 1297, nr 64 z 1833 r.

⁸² Tamże, nr 70 z 1833 r.

⁸³ AAG, księga chrztów parafii Reda 1826-1862, sygn. W 1297, nr 47 z 1835 r.

⁸⁴ W. S z u l i s t, *Przeszłość...*, s. 170. Wieś Pierszczewo należała do autochtonicznej szlachty z Pomorza Gdańskiego. Por.: J. K r z e p e l a, *Spis miejscowości i rodów ziemiańskich województwa pomorskiego*, Kraków 1925, mapa załącznikowa.

⁸⁵ ADP, księga chrztów parafii Stężycza 1836-65, sygn. W 1591, nr 14 z 1839 r.

⁸⁶ Archiwum Parafialne w Stężycy [dalej: APS], księga chrztów parafii Stężycza duplikat 1839-60, s. 2.

Bliskie relacje z Łukaszem i Marianną Jakuszami potwierdza ich ponowny wybór na rodziców chrzestnych 26 kwietnia 1840 r. na chrzcie córki Wyszeckich 4) Albertyny Józefiny, urodzonej dwa dni wcześniej 24 kwietnia w Pierszczewie⁸⁷.

Wzajemna wymiana dobrosąsiedzkich gestów miała też miejsce w 1841 r. A. i J. Wyszeccy zostali 18 kwietnia rodzicami chrzestnymi Matyldy Florentyny Jakusz urodzonej dwa dni wcześniej w Pierszczewie 16 kwietnia⁸⁸. Ł. i M. Jakuszowie odwzajemnili się sąsiadom zostając 21 listopada rodzicami chrzestnymi 5) Aleksandry Elżbiety Wyszeckiej urodzonej w Pierszczewie 19 listopada⁸⁹.

Wyszeccy byli też związani z mieszkającym również w parafii Stężyca rodem Gruchałów (Gruchallów). W Żurominie 5 sierpnia 1841 r. urodziła się i została ochrzczona Franciszka Wiktorja, córka Antoniego von Gruchała (Gruchalla) i Józefiny von Wyszecki (Wyszetzki), której rodzicami chrzestnymi zostali George Krefft i Wiktorja von Płachecki (Pachetzki)⁹⁰.

Wzmocnieniem tych szlacheckich koneksji był wybór małżonków A. i J. von Gruchałów (Gruchallów)⁹¹ na rodziców chrzestnych kolejnego syna 6) Waleriana Rudolfa Wyszeckiego urodzonego we wsi Pierszczewo 23 lutego 1844 r., którego chrzest nastąpił ponad tydzień później 3 marca⁹². Również w tym środowisku Wyszeccy wytypowali chrzestnych kolejnego potomka, urodzonej we wsi Pierszczewo 8 lutego 1848 r. 7) Klementyny Teofili Cecylii. Rodzicami chrzestnymi córki 13 lutego zostali Józef i Zuzanna von Pałubicki (Palobitzki).

Ród Wyszeckich alias Wysieckich wywodzący się z wsi Wyszecino w parafii Luzino w ziemi wejherowskiej należał do drobnej szlachty kaszubskiej herbu Kownia⁹³.

⁸⁷ ADP, księga chrztów parafii Stężyca 1836-65, sygn. W 1591, nr 53 z 1840 r.

⁸⁸ APS, księga chrztów parafii Stężyca duplikat 1839-60, nr 29 z 1841 r.

⁸⁹ Tamże, nr 96 z 1841 r.

⁹⁰ Tamże, nr 60 z 1841 r.

⁹¹ Ród Gruchallów vel Gruchałów należał do drobnej szlachty na Kaszubach w powiecie mirachowskim. Por.: P. P r a g e r t, *Herbarz*, t. 3, Gdańsk 2009, s. 57-58.

⁹² ADP, księga chrztów parafii Stężyca 1836-65, sygn. W 1591, nr 20 z 1844 r.; APS, księga chrztów parafii Stężyca duplikat 1839-60, nr 18 z 1844 r.

⁹³ P. P r a g e r t, *Herbarz*, t. 1, Gdańsk 2015, s. 109-110.

Antoni Wyszecki od 1839 r. zapisywany był z predykatem „von”. W 1844 i 1848 r. występuje jako posiadacz działu ziemi⁹⁴. Jego sąsiad w 1841 r. Lucas von Jakusz był również posiadaczem działu.

Józefina Wyszecka w latach 1839, 1840 i 1844 występuje z partykułą „von”. W 1848 r. zapisując jej nazwisko „Josephine geb. von Totzki” podkreślono, że także z domu posiadała pochodzenie szlacheckie⁹⁵.

O ile de domo Józefiny Wyszeckiej było przyozdabiane predykatem von, nie zamieszczono go w akcie zgonu przy nazwisku jej matki Teresy Tockiej. Teresa zmarła we wsi Pierszczewo 3 stycznia 1840 r. Zmarła niemal 8 i pół roku przeżyła we wdowim stanie. Pozostawiła czworo dzieci. Przyczyną zgonu było „osłabienie starcze”. Pochowana 7 stycznia, według aktu zgonu liczyła 76 lat⁹⁶, co oznaczałoby, że urodziła się ok. 1764 r.⁹⁷ Żyła jednak znacznie (14 lat) krócej. Wiek obliczony na podstawie aktu jej ślubu pozwalający określić rok jego narodzin na ok. 1778, wynosił 62 lata⁹⁸. Zmarła mieszkała niewątpliwie razem ze swą córką Józefiną, w majątku zięcia. Najprawdopodobniej ich drogi życia trwale zeszyły się po ślubie najmłodszej córki Walerii w 1836 r., gdy również Wyszeccy wyprowadzili się z parafii Reda.

Józefina Wyszecka mieszkała nadal we wsi Pierszczewo 26 września 1862 r., gdy została sukcesorką brata⁹⁹. Zmarła tam ponad dwie dekady później 5 kwietnia 1883 r. w wieku 70 lat. Pochowano ją 18 kwietnia¹⁰⁰. W tym przypadku wiek zmarłej wydaje się być niedo-

⁹⁴ ADP, księga chrztów parafii Stężycza 1836-65, sygn. W 1591, nr 13 z 1848 r.; APS, księga chrztów parafii Stężycza duplikat 1839-60, nr 13 z 1848 r.

⁹⁵ Choć w duplikacie metryk z tego roku ten sam zapis „Josephine geb. v. Totzki”, posiada przekreślone „von”.

⁹⁶ ADP, księga zgonów parafii Stężycza 1806-46, sygn. W 1596, nr 3 z 1840 r.

⁹⁷ Deklarowany dla 76-latek wiek zawyżano o 8,8 roku (ustalenia wg danych z lat 1853-1872). Zob.: E. P i a s e c k i, *Ludność parafii bejskiej (woj. Kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII-XX w. Studium demograficzne*, Warszawa-Wrocław 1990, s. 39-41.

⁹⁸ Dużą różnicą wieku może nasuwać wątpliwość, co do poprawności identyfikacji osoby z aktem. W tym przypadku o uznaniu wspomnianego aktu zgonu, jako poświadczenia śmierci matki księdza skłania fakt, iż jej zgon nastąpił w miejscu zamieszkania jej córki oraz z uwagi na to, że nie ustalono innych Tockich w tej parafii. W akcie zgonu brak dodatkowych informacji, które w sposób niepodważalny mogły rozstrzygnąć, że zmarła była żoną Marcina Tockiego.

⁹⁹ Archiwum Państwowe w Łodzi oddział Sieradz [dalej: APŁoS], Akta notariusza Józefa Sikorskiego, sygn. 8, Akt nr 293 z 1862 r., k. 492v.

¹⁰⁰ ADP, księga zgonów parafii Stężycza 1847-85, sygn. W 1597, nr 40 z 1883 r.

szacowany nawet o 10 lat. Długość życia Józefy obliczona na podstawie metryki ślubu powinna wynosić 79 lub 80 lat.

Siostra Antonina Żynda

Nieco ponad pięć miesięcy po śmierci ojca nastąpił ślub młodszej siostry duchownego. Antonina mieszkająca wcześniej z rodzicami, w wieku 22 lat, została wydana 21 listopada 1831 r. za pochodzącego ze wsi Tokary¹⁰¹ Kazimierza Żyndę, nauczyciela liczącego 25 lat. Zapowiedzi były ogłoszone w parafii pana młodego w Żukowie i panny młodej w Redzie¹⁰².

Niestety Antonina zmarła rok później, w położu po narodzinach swego dziecka 23 listopada 1832 r. we wsi Tokary. Została pochowana trzy dni później 26 listopada w parafii Żukowo. Według metryki zgonu zmarła liczyła 25 lat¹⁰³ Córka Kazimierza i Antoniny Żyndów Ewa żyła zaledwie jedna godzinę i zmarła na „słabość” 23 listopada 1832 r. we wsi Tokary¹⁰⁴.

W tej parafii mieszkali zapewne krewni zmarłej w linii żeńskiej. W Żukowie zmarł 13 listopada 1824 r., liczący 34 lata, Antoni Bychowski mąż Agnieszki, pochowany 16 listopada¹⁰⁵.

Wieś Tokary przetrwała długo w tradycji rodzinnej Tockich wiążącej ją z osiągnięciem wyższego statusu społecznego. Przekaz ten utrwalono w metryce zgonu księdza jakoby jego rodzice byli „administratorami wsi Tokary”¹⁰⁶. Być może przebywała tam tymczasowo owdowiała matka kapłana. Bezpośrednie związki z tą wsią trwały jednak krótko. Przekaz pochodził zapewne z ust młodszej siostry Matyldy obecnej przy śmierci brata-duchownego.

¹⁰¹ Tokary – wieś należąca do parafii Żukowo, posiadająca w końcu XVIII w. prywatną kaplicę właściciela wsi Kczewskiego. W większości (97%) zamieszкана przez katolików. Zob.: L. J a ż d z e w s k i, *Dzieje Kościoła Katolickiego na obecnym obszarze archidiecezji gdańskiej. Nowożytność*, t. 2, Pelplin 2015, s. 101-104.

¹⁰² AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 17 z 1831 r.

¹⁰³ AAG, księga zgonów parafii Żukowo, 1750-1845, sygn. W 1785, nr 78 z 1832 r.

¹⁰⁴ Tamże, nr 79 z 1832 r.

¹⁰⁵ Tamże, nr 44 z 1824 r.

¹⁰⁶ Archiwum Państwowe w Łodzi [dalej: APŁ], Akta stanu cywilnego Zduńska Wola, sygn. 95, Akt zgonu nr 15.

Siostra Matylda

Młodsza z sióstr Matylda pozostała w stanie wolnym. Prawdopodobnie mieszkała z matką, a potem zapewne u starszej siostry Józefiny. Następnie wyjechała do brata-księdza do Zduńskiej Woli stając się jego gospodynią. W Zduńskiej Woli 5 listopada 1849 r. Matylda została chrzestną Antoniego, nieślubnego dziecka liczącej 24 lata Józefy Kotka, urodzonego w Zdunach 2 listopada. Ojcem chrzestnym został Dionizy Janowski, kupiec, liczący 34 lata, który jako świadek wraz z Michałem Sobańskim, organistą, liczącym 18 lat, zamieszkałym w Zduńskiej Woli, podpisał akt. Brat Matyldy ochrzcił to dziecko przyniesione przez liczącą 50 lat Rozalię Wachlińska, akuszerkę zamieszkałą w Zduńskiej Woli¹⁰⁷. Przyjęcie roli chrzestnej stanowiło akt miłosierdzia i wsparcia dla samotnej matki. Matylda jako osoba będąca na miejscu na plebanii mogła spełnić tę rolę z powodu braku innych osób. Zapis ten stanowi potwierdzenie pobytu Matyldy w Zduńskiej Woli, który należy wiązać z objęciem kilka miesięcy wcześniej administracji probostwa przez Józefa Tockiego. Dochody brata dawały możliwości utrzymania Matyldy na plebani. Matylda prawdopodobnie była gospodynią kilkanaście lat, aż do śmierci J. Tockiego¹⁰⁸.

W zabezpieczeniu mienia zmarłego brata w 1862 r. bezpośrednio uczestniczyła jako jedyna z sióstr właśnie Matylda, która przejęła schedę materialną jako „prawa sukcesorka” po zmarłym¹⁰⁹, co mogło stanowić rekompensatę za pracę u jego boku.

Następnie niezamężna Matylda wróciła w rodzinne strony. Prawdopodobnie wybrała byt przy swej starszej siostrze Józefinie, którą przeżyła niecałe dwa lata umierając 16 stycznia 1885 r. we wsi Nowa Sikorska Huta koło Sikorzyna. W akcie zgonu jest określona jako niezamężna córka nauczyciela Marcina Tockiego i Teresy. Błędnie jednak podano jej nazwisko de domo („Brzeski”) oraz miejsce urodzenia (Reda)¹¹⁰. Matylda, urodziła się bowiem, podobnie jak jej brat, we wsi Kolibki. Możliwe, że w jej otoczeniu zabrakło już osób znających tak odległą przeszłość. Najbliższymi żyjącymi mogli być jej siostrzeńcy, nie pamię-

¹⁰⁷ APŁ, Akta stanu cywilnego Zduńska Wola, sygn. 71, Akt urodzenia nr 212.

¹⁰⁸ APŁoS, Akta notariusza Józefa Sikorskiego, sygn. 8, nr 293 z 1862 r., k. 492v.

¹⁰⁹ Tamże, k. 505.

¹¹⁰ Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego w Szymbarku, sygn. 30, Akt zgonu nr 4 z 1885 r.

tający już „nadmorskiego” okresu w dziejach tej rodziny, zwłaszcza, że rodzeństwo Tockich dorastało już poza Kolibkami.

Zgon Matyldy zgłosił¹¹¹ w Szymbarku 17 stycznia 1885 r. niepiśmienny (podpisał krzyżykami) Franz Kelpin, zapewne sąsiad zmarłej, zamieszkały w Nowej Sikorskiej Hucie.

Siostra Walentyna Herrmann

Mieszkająca z matką najmłodsza córka Walentyna, licząca 21 lat, została wydana za mąż jako ostatnia, 20 czerwca 1836 r. również w Redzie. Wybrankiem został jej rówieśnik Karol Ludwik Herrmann¹¹², nauczyciel ze wsi Werblinia¹¹³. Zapowiedzi zostały ogłoszone w parafii pana młodego Mechowo oraz w Redzie¹¹⁴.

Małżonkowie Herrmann mieszkali następnie parafii Strzecz, gdzie wcześniej byli odnotowani Toccy. We wsi Linia¹¹⁵ urodził się 22 stycznia 1841 r. ich syn, który na chrzcie 31 stycznia otrzymał imiona 1) Hugo Albert, w asyście rodziców chrzestnych jego krewnego Ludwika Herrmann i Katarzyny Walkusch¹¹⁶.

Herrmannowie szybko przenieśli się z powrotem do parafii Reda. Zamieszkali na stałe we wsi Łężyce¹¹⁷, w której Karol Ludwik Herrmann występuje również jako nauczyciel. Urodził się tam 15 czerwca 1843 r. ich kolejny syn 2) Carl Friedrich, który przyjął chrzest 25 czerwca. Na jego rodziców dobrano przedstawicieli lokalnej szlachty Walentyna von Malotki¹¹⁸ właściciela ziemskiego i Apolonię von Dombrowski¹¹⁹

¹¹¹ Zgłoszenia powinna dokonać osoba, w której domu nastąpił zgon. Zob.: A. Zielińska, *Przemiany*, s. 190.

¹¹² Być może jego krewnym był Christian Herrmann (1765-1827) pastor protestanckiej kościoła w pobliskim Małym Kacku. Zob.: T. Rembalski, *Gdynia*, s. 102.

¹¹³ Werblinia – wieś należąca do parafii Starzyno, która była administrowana przez proboszcza parafii Mechowo. Por.: L. Jądzewski, *Dzieje*, s. 138-141.

¹¹⁴ AAG, księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298, nr 8 z 1836 r.

¹¹⁵ W. Szulist, *Przeszość*, s. 171.

¹¹⁶ ADP, księga chrztów parafii Strzecz 1810-1846, sygn. W 1620, nr 18 z 1841 r.

¹¹⁷ Wieś Łężyce włączono do Gdyni w XX w. Zob.: T. Rembalski, *Gdynia*, s. 73.

¹¹⁸ W okolicznej wsi Wiczlinie parafia Kielnie w końcu XVIII w. jednym z właścicieli czterech działów szlacheckich był Marcin Malotka. Zob.: T. Rembalski, *Gdynia*, s. 153, 155.

¹¹⁹ Na Kaszubach funkcjonowało ok. 10 odrębnych rodzin szlacheckich o nazwisku Dąbrowski vel Dombrowski itp. Możliwe, że chodzi o linię zamieszkałą w parafii

z Łęczyc¹²⁰. Walentyna Herrmann mieszkała we wsi Łęczyce jeszcze co najmniej kilkanaście lat, będąc w świetle inwentarza mienia brata z 26 września 1862 r. jego sukcesorką¹²¹.

Podsumowanie

Rodzice ks. Józefa Tockiego nie pochodzili z zamożnych rodzin. Marcin Tocki na przełomie XVIII i XIX w. jest wzmiankowany we wsi Kolibki, gdzie w 1802 r. poślubił Teresę z Bychowskich. Przy nazwiskach pary, jak również ich potencjalnych krewnych i znajomych na początku XIX w. pojawia się określenie „honestus” czyli „uczciwy”. Ten kwalifikator stanowi sytuuje rodzinę na pułapie niezamożnego drobnomieszczanstwa lub wiejskiego rzemiosła. M. Tockiego jako nauczyciela szkolnego wyróżniał zawód. W Redzie i Rumii w latach 20. i 30. XIX w. mieszkało kilka rodzin Tockich, jednak wszystkie miały niższy status niż on, ponieważ byli to chałupnicy i komornicy.

M. i T. Toccy posiadali co najmniej ośmioro dzieci, z czego wieku dorosłego dożyło pięcioro. Józef, ich jedyny męski potomek, wczesnie opuścił rodzinne strony. Z jego siedmiorga sióstr tylko cztery dożyły wieku dorosłego, a trzy przeżyły brata. Poza pierwszym, śluby sióstr (1829 r., 1831 r., 1832 r., 1836 r.), wydanych za mąż w wieku 21-27(28) lat¹²², przypadły na pobyt Józefa w Królestwie Polskim, stąd mógł w nich nie uczestniczyć. Trzy urodziły potomstwo, dwie jako żony nauczycieli. Antonina Żynda zmarła rodząc córkę, która również zaraz zmarła. Walentyna Herrmann powiła co najmniej dwóch synów. Józefina Wyszeccka, żona właściciela ziemskiego, urodziła co najmniej siedmioro dzieci w tym pięć córek i dwóch synów. Młodsza Matylda jako panna mieszkała z matką, siostrą, a potem u boku brata, by powrócić w rodzinne strony zapewne znów do starszej siostry Józefy.

Wśród krewnych duchownego dominował zwyczaj przeprowadzania ceremonii chrztu około tygodnia po narodzinach dziecka oraz na-

Luzino w powiecie puckim, spokrewnioną z Wyszeckimi. Zob.: P. Pragert, *Herbarz*, t. 4, Gdańsk 2015, s. 51, 58-59.

¹²⁰ AAG, księga chrztów parafii Reda 1826-1862, sygn. W 1297, nr 31 z 1843 r.

¹²¹ APŁoS, Akta notariusza Józefa Sikorskiego, sygn. 8, nr 293 z 1862 r., k. 492v.

¹²² W XIX w. panny w parafiach rzymskokatolickich liczyły średnio 24,3 lata. Zob.: A. Zielińska, *Przemiany*, s. 78.

dawania dzieciom więcej niż jednego imienia, odmiennie od praktyki polskich rodzin chłopskich¹²³.

Znajomość Tockich ze szlachecką rodziną Wyszeckich poświadczona już w 1812 r., została umocniona ślubem siostry księdza w 1832 r. Wybór rodziców chrzestnych dzieci dowodzi w latach 40. XIX w. zbliżenia sióstr kapłana do kręgów drobnej szlachty. Szwagier Antoni w latach 40. XIX w. był posiadaczem działu ziemi, a w kręgu jego sąsiadów i znajomych znajdowała się lokalna szlachta: Gruchała (Gruchalla), Jakusz, Pałubicki (Palobitzki), Płachecki (Pachetzki). Żona Antoniego Józefina w 1848 r. również przed nazwiskiem de domo otrzymuje w metryce predykat „von”. Jednak jej rodzice nawet w aktach zgonów nie otrzymują określników związanych ze stanem szlacheckim.

Możliwe, że to wywyższenie miało na celu zatarcie „niższego” pochodzenia żony szlachcica. Mogło też wyrażać chęć powrotu do pierwotnego statusu przodków zredukowanego po pauperyzacji na przełomie XVIII/XIX w. do plebejskiego „honestus”. W akcie zgonu duchownego podano natomiast, że jego matka nazywała się de domo Bychowska z Ogońskich¹²⁴. Możliwe, że drugie nazwisko nawiązuje do herbu Ogończyk, którym pieczętowała się rodzina Dombrowskich¹²⁵ znajomi rodziny. Wspomniane zapisy stanowią zapewne wyraz aspiracji rodziny do podniesienia/powrotu do rangi szlacheckiej.

Dzieci szkolnego nauczyciela wzmocniły status i prestiż społeczny rodziny. Przekonują o tym mariaże i osiągnięte funkcje. Córki zostały żonami nauczycieli i właściciela działu ziemi, syn proboszczem dużej parafii. Z biegiem czasu duchowny stał się wsparciem dla młodszej samotnej siostry, która po śmierci matki zapewne w nim znalazła ostoję, pełniąc funkcję gospodyni na plebani.

Nie odnaleziono poświadczeń trwałego osiedlenia rodziny księdza w okolicy jego beneficjum. Okoliczność ta pozwala na wiosek, że nie stanowiło ono punktu wyjścia do budowania rodzinnego zaplecza materialnego. Rodzina mieszkała zbyt daleko i jej status był względnie porównywany z pozycją kapłana, z racji na posiadaną nieruchomość

¹²³ L. D a c e w i c z, *Uwarunkowania socjalno-kulturowe nadawania imion podwójnych w Dekanacie Białystok w II połowie XIX wieku*, „Studia Wschodniosłowiańskie”, 2017, t. 17, s. 170-172, 182.

¹²⁴ Nie odnaleziono informacji nt. powtórnego zamążpójścia zmarłej.

¹²⁵ Dąbrowscy z Dąbrówki w parafii Luzino. Por.: P. P r a g e r t, *Herbarz*, t. 4, Gdańsk 2015, s. 51, 58-59.

i zawód szwagrów. Zaplecze materialne i koneksje brata-proboszcza nie spowodowały zatem zmiany sytuacji społecznej i majątkowej rodzeństwa. Rozpoznanie, w zakresie studium przypadku, rodzinnych koligacji proboszcza z małego ośrodka miejskiego pozwala zatem zauważyć dość oczywistą zależność między dużą odległością geograficzną, a brakiem oddziaływania księdza na krewnych pozostałych w okolicach ojcowizny. J. Tocki nie miał, wykazanego w aktach, wpływu na mariaże swych krewnych, czy ich wybory, co do miejsca zamieszkania¹²⁶. Mogło to wynikać z usamodzielnienia się większości jego siostr przed lub na początku jego pracy jako wikariusza, gdy sam borykał się z problemami finansowymi¹²⁷. Wyjątkiem był los niezamężnej Matyldy, gospodyni księdza, która zamieszkała z bratem, gdy został proboszczem.

Wykorzystane metody genealogiczna i porównawcza pozwoliły przedstawić powiązania rodzinne księdza. Analiza metryk nie dowiodła jednak, iż podane w życiorysie księdza pochodzenie było zgodne z faktycznie posiadanym. W opisanych metrykach brak określeń dowodzących pochodzenia kapłana ze stanu wyższego. Badanie dowodzi zatem skali trudności udokumentowania deklarowanego statusu. Skłania do refleksji nad oceną wiarygodności danych z ankiet wykorzystywanych w pracach prozopograficznych określających pochodzenie społeczne duchowieństwa. Skłonność do udostojnienia swego pochodzenia nie była obca w tym środowisku. W świetle szerszych badań zauważalną tendencją było nieujawnianie przez księży pochodzenia plebejskiego¹²⁸. Omówienie najbliższego i jednocześnie znanego obecnie kręgu krewnych (wg prawa rzymskiego, w linii prostej I°, oraz w linii bocznej odpowiednio do III°), nie wystarczyło zatem do ewentualnego potwierdzenia deklarowanego pochodzenia, które może odwoływać się do statusu posiadanego przez odległe generacje przodków. W odnalezionych metrykach Tockich, występują mieszczańskie określniki (*honestus*), stąd szlacheckie pochodzenie rodu pozostaje niepewne.

Autor wyraża serdeczne podziękowania panu doktorowi Tomaszowi Rembalskiemu za niezwykle cenną konsultację źródłową.

¹²⁶ Odmienny przykład dowodzący znacznego wpływu duchownego na rodzinę zobpor.: P. S z k u t n i k, *Krąg*, s. 27-48.

¹²⁷ J. Tocki posiadał nie uregulowane wiele lat długi, nie spłacone jeszcze 25 lipca 1838 r. Por.: ADWł, Akta parafii Zduńska Wola, sygn. Ap. Zduńska Wola 1, k. nlb.

¹²⁸ M. R ó ż a ń s k i, *Duchowieństwo*, s. 104.

BIBLIOGRAFIA**Źródła archiwalne**

- Archiwum Archidiecezjalne w Gdańsku, Księga chrztów i ślubów parafii Chwaszczyno 1777-1824, sygn. AS 3079; Księga zgonów parafii Chwaszczyno 1801-27, sygn. W 1246; księga chrztów parafii Reda 1826-1862, sygn. W 1297; księga zgonów parafii Reda 1826-1854, sygn. W 1298; księga małżeństw parafii Reda 1826-1863, sygn. W 1298; księga zgonów parafii Rumia 1828-1863, sygn. W 1261; księga zgonów parafii Żukowo, 1750-1845, sygn. W 1785.
- Archiwum Diecezjalne we Włocławku, Akta diecezji kujawsko-kaliskiej, Archiwum Konsystorza Generalnego Włocławskiego, Akta personalne, Akta ks. Józefa Tockiego (1805-1862); Akta dekanalne z okresu diecezji kujawsko-kaliskiej, sygn. 341, sygn. 343; Akta parafii Zduńska Wola, sygn. Ap. Zduńska Wola 1.
- Archiwum Diecezji Pelplińskiej, księga chrztów parafii Stężycza 1836-65, sygn. W 1591; księga zgonów parafii Stężycza 1806-46, sygn. W 1596; księga zgonów parafii Stężycza 1847-85, sygn. W 1597; księga chrztów parafii Strzepcz 1810-1846, sygn. W 1620.
- Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego w Szymbarku, sygn. 30.
- Archiwum Państwowe w Łodzi oddział Sieradz, Akta notariusza Józefa Sikorskiego, sygn. 8.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Akta stanu cywilnego Zduńska Wola, sygn. 71, sygn. 95.
- Archiwum Parafialne w Stężycy, księga chrztów parafii Stężycza duplikat 1839-60.

Źródła drukowane

- Karte von Ost-Preussen nebst Preussisch Lithauen und West-Preussen nebst dem Netzdistrict aufgenommen unter Leitung des Königl. Preuss. Staats Ministers Frey Herrn von Schroetteer in den Jahren von 1796 bis 1802.*
- Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1839...*, Warszawa [1838].
- Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1840...*, Warszawa [1839].
- Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1862...*, Warszawa [1861].

Opracowania

- Budkiewicz M., *Kapłani parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Zduńskiej Woli*, Zduńska Wola 2018.

- Dacewicz L., *Uwarunkowania socjalno-kulturowe nadawania imion podwójnych w Dekanacie Białystok w II połowie XIX wieku*, „Studia Wschodniosłowiańskie”, 2017, t. 17, s. 169-186.
https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/6622/1/SW_17_2017_L_Dacewicz_Uwarunkowania_socjalno-kulturowe_nadawania_imion_podwojnych.pdf
- Dębiński J., *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918-1939*, Toruń 2010.
- Hałaburda M., *Duchowieństwo diecezji pińskiej (1925-1939). Studium prozopograficzne*, Kraków 2019.
- Jażdżewski L., *Dzieje Kościoła Katolickiego na obecnym obszarze archidiecezji gdańskiej*, t. 2, *Nowożytność*. Pelplin 2015.
- Jujeczka S., *Duchowni średniowiecznej Legnicy. Studium prozopograficzne nad klerem diecezjalnym*, Legnica 2006.
- Julkowska V., *Dawne i współczesne cechy konstytutywne biografii jako gatunku historiograficznego*, [w:] *Biografistyka we współczesnych badaniach historycznych. Teoria i praktyka*, red. J. Kolbuszewska, R. Stobiecki, Łódź 2017. 2017.
https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/wp-content/uploads/2017/09/Kolbuszewska-Stobiecki_Biografistyka-15.pdf
- Kaczmarek A., *Duchowieństwo dekanaturadoms[zczańs]kiego w latach 1819-1867 (studium strukturalno-biograficzne)*, Częstochowa 2017.
- Kopiczko A., *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1525-1821*, cz. 1, *Rozprawy i Materiały*, Olsztyn 2000.
- Kopiczko A., *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1525-1821*, cz. 2, *Słownik*, Olsztyn 2000.
- Kopiczko A., *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1821-1945*, cz. 2: *Słownik*, Olsztyn 2003.
- Kopiczko A., *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1821-1945*, cz. 1, *Studium prozopograficzne*, Olsztyn 2004.
- Kopiczko A., *Katalog duchowieństwa katolickiego w diecezji warmińskiej (do 1945 roku)*, Olsztyn 2003.
- Krajniak R., *Duchowieństwo kapituły katedralnej w Chełmży do 1466 roku. Studium prozopograficzne*, Toruń 2013.
- Krzepela J., *Spis miejscowości i rodów ziemiańskich województwa pomorskiego*, Kraków 1925.
- Kufel R. R., *Duchowieństwo w księgach metrykalnych parafii Babimost od końca XVII do początku XX wieku*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2004, t. 81, s. 139-168.
<https://czasopisma.kul.pl/index.php/abmk/article/view/9512/7874>
- Kujawski W., *Diecezja kujawsko-kaliska. Opracowanie historyczno-źródłoznawcze*, Włocławek 2011.

- Kulak T., *Biografistyka a badanie kultury politycznej*, [w:] *Dzieje kultury politycznej w Polsce. Od schyłku XIX wieku do roku 1939. Materiały sympozjum zorganizowanego w dniach 3-4 kwietnia 1981 r. przez Instytut Historii UG*, red. R. Wapiński, Gdańsk 1981, s. 15-24.
- Litak S., *Duchowieństwo diecezji lubelskiej w okresie międzypowstaniowym (1835-1864)*, [w:] *Spółeczeństwo Królestwa Polskiego. Studia o uwarstwieniu i ruchliwości społecznej*, red. W. Kula, t. 3, Warszawa 1968, s. 89-164.
- Łabuz M., *Duchowieństwo Diecezji Tarnowskiej w latach 1886-1918*, Tarnów 2007.
- Łukasiewicz D., *Szkołnictwo w Prusach Południowych (1793-1806) w okresie reform oświeceniowych*, Poznań-Warszawa 2004.
- Markiewicz T., *Duchowieństwo dekanatu Skala w świetle wizytacji z 1618 roku*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2010, t. 94, s. 79-193.
<https://czasopisma.kul.pl/index.php/abmk/article/view/11644/9945>
- Miśkiewicz B., *Wstęp do badań historycznych*, Warszawa 1988.
- Moskal T., *Duchowieństwo dekanatu koprzywnickiego w świetle wizytacji z 1782 roku*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2008, t. 89, s. 321-331.
<https://czasopisma.kul.pl/index.php/abmk/article/view/10148/8548>
- Nowak T., *Duchowieństwo ziemi wieluńskiej w drugiej połowie XV i początku XVI wieku. Studium prozopograficzne*, Wieluń 2017.
- Nowicki T., *Plebani archidiaconatu pomorskiego w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Lublin 2008.
- Nowicki T., *Źródła do badań prozopograficznych nad duchowieństwem i personelem parafialnym diecezji wrocławskiej w okresie nowożytnym*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2019, t. 112, s. 255-275.
<https://czasopisma.kul.pl/index.php/abmk/article/view/6364/5932>
- Olszewski D., *Struktura społeczna duchowieństwa diecezji kielecko-krakowskiej (1835-1864)*, [w:] *Spółeczeństwo polskie XVIII i XIX wieku. Studia o uwarstwieniu i mobilności społecznej*, t. 6, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1974, s. 129-183.
- Piasecki E., *Ludność parafii bejskiej (woj. Kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII-XX w. Studium demograficzne*, Warszawa-Wrocław 1990.
- Pragert P., *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. I, Gdańsk 2015; t. 3, Gdańsk 2009; t. 4, Gdańsk 2015.
- Radzimiński A., *Pralaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. 1, *Pralaci*, Toruń 1991; t. 2, *Kanonicy*, Toruń 1993.
- Rembalski T., *Chwaszczyno pod zaborem pruskim (1772-1920)*, [w:] P. Kalka, D. Piasek, T. Rembalski, D. Małszycki, M. Hinc, *Chwaszczyno – dzieje wsi i parafii do 1989 roku*, Gdynia 2021, s. 147-241.

- Rembalski T., *Gdynia i jej dzielnice przed powstaniem miasta (XIII-XX wiek)*, Gdynia 2011.
- Rembalski T., *Kościół św. Józefa w Kolibkach w świetle źródeł archiwalnych (1763-1939)*, „Rocznik Gdyński”, 2007, nr 19, s. 17-38.
<https://rocznikgdynski.pl/kosciol-sw-jozefa-w-kolibkach-w-swietle-zrodel-archiwalnych-1762-1939-tomasz-rembalski-rocznik-gdynski-2007-nr-19-s-17-38-il-tab/>
- Rembalski T., *Predykaty „nobilis”, „de” i „von” w pisowni kaszubskich nazwisk szlacheckich w kontekście historycznym*, „Acta Cassubiana”, 2018, t. 20, s. 192-220.
https://www.institutkaszubski.pl/_files/ugd/46904b_1461556175414dafa5b0c0099c4cc8f4.pdf
- Różański M., *Duchowieństwo parafialne archidiakonatu uniejowskiego w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Łódź 2010.
- Rulka K., *Powszednie fascynacje i kłopoty ks. Floriana Kosińskiego, wrocławskiego dostojnika kościelnego drugiej połowy XIX wieku*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, 2006, t. 21, s. 111-128.
- Rzadkowska M., *Polskie słowniki biograficzne – próba charakterystyki*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 2011, t. 4 (8), wyd. 2, s. 243-298.
<https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/2956/ForumNr8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Skrzyniarz R., *Rodzina Marii Kunowskiej-Porębnej jako środowisko wychowawcze*, „Biografistyka Pedagogiczna”, R. 4, 2019, nr 1, s. 357-371.
<http://www.biografistykapedagogiczna.pl/index.php/bp/article/view/37/21>
- Stachowska-Krzyżankowska A., *Chrzty szlacheckie w parafii Luzino w drugiej połowie XVIII wieku*, „Zapiski Historyczne”, 2015, t. 80, nr 3, s. 125-150.
https://zapiskihistoryczne.pl/files/issues/79ed17dd772786ba694f317e46718cf_c_ZH_2015_3_Stachowska_N.pdf
- Stawiski M., *Bernardyni przasnyscy w XVIII wieku. Analiza biograficzno-prozopograficzna*, Pelplin 2021.
- Szczepaniak J., *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010.
- Szcutnik P., *Barwna postać w sutannie – ks. Wiktor Krąkowski (1827-1880), administrator parafii Borszewice, cz. I: okres wikariatu (do 1853 r.)*, „Biuletyn Szadkowski”, 2008, t. 8, s. 49-84.
<https://dspace.uni.lodz.pl/bitstream/handle/11089/3134/P.Szcutnik.pdf>
- Szcutnik P., *Duchowieństwo dekanatu Szadkowskiego w roku 1835*, „Biuletyn Szadkowski”, 2007, t. 7, s. 27-60.
<https://dspace.uni.lodz.pl/bitstream/handle/11089/3155/P.Szcutnik.pdf>
- Szcutnik P., *Krąg rodzinny ks. Andrzeja Chylińskiego (1799-1862), proboszcza parafii Męka w dekanacie sieradzkim*, „Przegląd Nauk Historycznych”, R. 20, 2021, nr 2, s. 27-48.

- <https://www.czasopisma.uni.lodz.pl/pnh/article/view/12119/11739>
Szkutnik P., *Najstarsi mieszkańcy parafii Opole (Lubelskie) w końcu XVIII w. i ich rodziny. Próba weryfikacji wieku podanego w metrykach pochówków*, „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego”, 2014/2015, t. 6, s. 84-104.
- <http://rocznik.ltg.pl/wp-content/uploads/2018/07/SzkutnikVI.pdf>
Szulakiewicz W., *Ego-dokumenty i ich znaczenie w badaniach naukowych*, „Przegląd Badań Edukacyjnych”, 2013, nr 16, s. 67.
- <https://apcz.umk.pl/PBE/article/view/PBE.2013.006/1790>
Szulist W., *Przeszłość obecnych obszarów diecezji pelplińskiej do 1772 r.*, Pelplin 2000.
- Śmiałowski J., *Zduńska Wola. Monografia miasta do 1914 roku*, Łódź 1974.
- Tylus S., *XVIII-wieczne duchowieństwo na kartach metryk parafii Kowel*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2000, t. 73, s. 419-436.
- http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_31743_abmk_9089
- Witczak H., *Duchowieństwo dekanatu konińskiego diecezji kujawsko-kaliskiej na tle dekanatów sąsiednich w połowie XIX wieku*, „Studia Włocławskie”, 2020, t. 22, s. 469-500.
- Właźlak W. P., *Dzieje kościelne Pajęczna*, Pajęczno 2005.
- Właźlak W. P., *Dzieje parafii Borowno*, Częstochowa 2006.
- Z ciężkich dni Włocławka*, „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej”, R. 14, 1920, nr 8/9, s. 238-248.
- Zabraniak S., *Między Wartą a Liswartą. Z dziejów parafii Wąsosz (do 2015 r.)*, Częstochowa 2015.
- Zadura R., *Korzenie genealogiczne bł. ks. Stefana Frelichowskiego*, „Theologica Thoruniensia”, 2004, nr 5, s. 463-73.
- Zielińska A., *Przemiany struktur demograficznych w Toruniu w XIX i na początku XX wieku*, Toruń 2012.
- Znamierowski A., *Herbarz rodowy. Kompendium*, Warszawa 2004.

PIOTR SZKUTNIK – dr, adiunkt w Katedrze Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Łódzkiego. Członek redakcji „Biuletynu Szadkowskiego” oraz „Biuletynu Uniejowskiego”, współzałożyciel Towarzystwa Genealogicznego Centralnej Polski. W 2010 r. obronił pracę doktorską pt. „Akta dziekana brzeźnickiego 1819-1867. Studium urzędu i dokumentacji”. Zainteresowania naukowe: genealogia, historia regionalna, archiwistyka, edytorstwo, demografia historyczna, historia Kościoła Katolickiego w XIX w., prozopografia, biografistyka, oral history, źródła audiowizualne.